

KRIG ELLER FRED

RYSSLAND OCH VÄST
– ETT NÄRMANDE

MICHAIL SJISJKIN

fri tanke

Innehåll

Förord	7
»Det där är ju tyskarna! Fascisterna!«	15
Lögnens paradox	19
Tsaren på berget	35
Скоро! / Snart!.....	61
Den nya »stora oredans tid«.....	81
»Att resa sig från knäna«.....	99
»Fönstret mot Europa« eller en spegel?.....	129
Hybridfreden	139
Två »ryska folk«	161
»För det storslagna ryska folkets tålamod!«....	201
Futurum I.....	221
Futurum II	253
Efterord	261

Förord

DET GÖR ONT att vara ryss. Målet för Putins special-operation i Ukraina påstods vara att rädda ryssarna, den ryska kulturen och det ryska språket från ukrainska fascister. Det var huvudsakligen ryskspråkiga städer i östra delen av landet och deras befolkning som utplånades. Det begicks inte bara krigsbrott mot människor, utan också mot mitt språk. Pusjkins och Tolstojs, Tsvetajevas och Brodskys språk gjordes till krigsförbrytarnas och mördarnas språk. Ryssland kommer under överskådlig tid inte att associeras med rysk musik och litteratur utan med bomber som faller över barn och med fasansfulla bilder från Butja.

Regimens brott består dessutom i att skammen faller över hela landet. Fruktsvärda brott sker i mitt folks namn, i mitt lands namn, i mitt namn. Men det finns ett annat Ryssland. Detta Ryssland känner smärta och kval. I mitt Rysslands namn, i mitt folks namn vill jag be ukrainarna om förlåtelse. Men jag vet att allt som skett där inte går att förlåta.

Min pappa reste till fronten när han var 18 för att hämnas sin bror som mördats av tyskarna. Efter kriget hatade han tyskarna och allt tyskt så länge han levde.

Jag försökte förklara för honom: »Men pappa, det finns ett annat Tyskland! Tyska är ett vackert språk!« De här orden bet inte på honom. Vad kommer jag efter kriget kunna säga till de ukrainare vars hus bombats och plundrats av ryska soldater, vars anhöriga dödade av ryska raketer? Att den ryska litteraturen är fantastisk? Och att det ryska språket är så vackert?

Kulturen har alltid misslyckats när kriget börjar. Den stora tyska litteraturen kunde inte förhindra Auschwitz, den stora ryska litteraturen kunde inte stoppa GULAG. Mina böcker och andra ryska författares böcker som kommit de senaste 20 åren kunde inte förhindra den här tragedin.

Vad kan en författare göra? Han gör det han kan – han gör sig förstådd. Man måste tala klarspråk. Att tåga innebär att stödja kriget, den angripande parten. På 1800-talet stred polackerna mot den ryska tsarismen »för er och vår frihet«. Nu kämpar ukrainarna för er och vår frihet. De försvarar inte bara sin mänskliga värdighet, utan hela mänsklighetens värdighet. Ukraina försvarar just nu vår frihet och vår värdighet. Vi måste hjälpa dem på alla sätt vi kan.

Min mamma är ukrainska, min pappa ryss. Jag är glad att de båda redan är döda och inte måste uppleva den här tragedin för våra båda folk.

Det här kriget började inte först nu, det började 2014. Västvärlden ville inte inse det och betedde sig som om det inte var så farligt. I alla år sedan dess har

jag vid mina framträdanden och i mina texter försökt förklara vem denne Putin är. Jag lyckades inte. Nu har Putin själv förklarat det.

Ryssland är fortfarande obegripligt och främmande för väst. I den här boken ville jag öppna upp Ryssland för västliga ögon. Det här är min förklaring av Ryssland, av Rysslands förflutna, nu och framtid. Och min kärleksförklaring till mitt land, som har så vacker natur och fantastisk kultur, men som igen och igen förvandlas till ett monster som äter andras och sina egna barn.

Den här boken kom ut 2019. Den 24 februari 2022 förändrades världen i grunden, men det visade sig att den här boken inte åldrats alls. Tvärtom, den blir mer och mer aktuell för varje dag som går. I de två sista kapitlen (»Futurum I« och »Futurum II«, jag skrev boken på tyska och i tyskan finns två futurum-former) har jag skrivit om framtiden, vad som väntar Ryssland och världen. Nu befinner vi oss i den här framtiden.

Målet för den här »specialoperationen« är att förintna ett demokratiskt Ukraina. Resultatet av den här »specialoperationen« kommer bli att Putins Ryssland förintnas. Men vad kommer sedan?

Två försök att införa en demokratisk samhällsordning i Ryssland har redan misslyckats. Den första ryska demokratin 1917 höll bara i några månader. Den andra på 1990-talet klarade sig under stor möda

i några år. Varje gång mitt land försöker bygga upp ett demokratiskt samhälle, införa val, ett parlament och en republik, hamnar det i ett totalitärt imperium igen. Den ryska historien biter sig ständigt i svansen.

Skapar en diktatur och en diktator en slavbefolkning, eller skapar en slavbefolkning en diktatur och en diktator? Hönan och ägget. Hur kan man bryta den här onda cirkeln? Var kan den ryska pånyttfödelsen börja?

Det totalitära Hitlertyskland hittade ut ur diktaturen och slavmentaliteten – varför har inte Ryssland gjort det? Tyskarna har varit duktiga på att lära sig *Vergangenheitsbewältigung* och »skuldbearbetning« och kunde bygga upp ett demokratiskt samhälle. Men nationens pånyttfödelse skedde på grund av det fullkomligt förödande nederlaget i kriget. Ryssland behöver också en sådan nollpunkt. Utan botgöring och ett erkännande av den nationella skulden är en demokratisk nystart för Ryssland inte möjlig.

Det blev ingen avstalinisering av Ryssland, det blev inga Nürnbergrättegångar för Kommunistiska partiet. Nu hänger Rysslands öde på avputiniseringen. Den »ovetande« tyska befolkningen fick se koncentrationslägren 1945, på samma sätt måste man visa de »ovetande« ryssarna de förstörda ukrainska städerna och de döda barnen. Vi, ryssarna, måste öppet och modigt erkänna vår skuld och be om förlåtelse. Och den här vägen är oundviklig för alla ryssar. Men kommer vi se ett ryskt knäfall i Kiev, Charkiv, Mariupol? I alla

länder, där ryska pansarvagnar varit: Budapest, Prag, Tallinn, Vilnius, Riga, Groznyj?

1945 försökte tyskarna rättfärdiga sig: Visst, Hitler var en hemsk förbrytare och skurk, men vi, det tyska folket, visste ingenting om det och var lika mycket Hitlers offer som alla andra. Avputiniseringen kommer misslyckas i samma stund som ryssarna tar till den här förklaringsmodellen: Putins kriminella gäng tog folket som gisslan, visst, Putin har fört ett brottsligt krig mot Ukraina, men vi, de vanliga ryssarna, visste ingenting om det, vi trodde att det handlade om att befria ukrainarna från fascister, vi är lika mycket Putins offer som alla andra. Det kommer bli början på en ny Putin.

Varken Nato eller ukrainarna kan genomföra avputiniseringen åt ryssarna. Ryssarna måste själva ordna upp landet. Är mitt folk mogna den här uppgiften? Är det realistiskt att det skulle uppstå demokratiska rättsstater på de territorier som kommer förklara sig självständiga från Moskva? Processen med det ryska imperiets sönderfall kommer fortsätta. I Jugoslavien såg vi hur kort steget kan vara till brutalt krig och etniska rensningar i en multinationell stat. När våldet eskalerar kastas mitt land flera hundra år tillbaka i tiden. Och för väst innebär det ännu en stor flyktingvåg. Den stora oredans tid väntar oss återigen i ett land där demokratiska idéer fått dåligt rykte bland den breda massan och befolkningen sätter sitt hopp

till en stark hand. En stark hand kommer säkert gå att hitta, och väst kommer också att acceptera en ny »ordningens diktatur«. Ingen vill ha en oredig tid i ett land fullt av rostiga kärnvapenraketer.

Min övertygelse är att det måste till ett nationellt erkännande av skuld. Utan en fullständig avputinering kommer Ryssland inte ha någon framtid. Det finns ingen annan väg framåt för Ryssland än en lång smärtsam pånyttfödelse. Och alla sanktionerna, fatigdomen, utanförskapet – det kommer inte vara det värsta längs den här vägen. Det är värre om det inte blir någon inre pånyttfödelse inom de ryska människorna. Putin är ett symptom och inte sjukdomen.

Ryska kulturskapare har nu uppdraget att visa världen: det finns ett annat Ryssland. Alla ryssar stöder inte kriget. Det är inte ett krig mellan ukrainare och ryssar. Det är ett krig mellan människor, som pratar både ryska och ukrainska, och de odjur som pratar lögnens språk och är beredda att följa de förkastliga ordena. I det här kriget finns inga nationaliteter – det finns människor och odjur. Odjuren har ingen nationalitet, de är förbrytarregimens slavar. I Ryssland går människor ut på gatorna och protesterar mot kriget, odjur slår dem sönder och samman och arresterar dem.

Putins brott består i att han har förgiftat människor med hat. Putin kommer försvinna, smärta och hat kommer kanske stanna kvar i själarna länge. Sedan kommer litteratur, konst och kultur att behöva be-

arbeta det här traumat. Den dag en diktator avslutar sitt eländiga, föraktliga liv innebär inte slutet för kulturen – så har det alltid varit, så kommer det att vara efter Putin också. Då kommer det inte behövas några böcker om Putin och inga böcker som förklarar kriget. Kriget – att människor ger ett folk order att döda andra folk – går inte att förklara. Riktig litteratur är det som står i motsättning till kriget. Riktig litteratur handlar om människans behov av kärlek, inte av hat.

En läsare skrev till mig: »Din bok gjorde så att min kärlek till Ryssland inte drunknade i ukrainarnas blod.« Så, nu när den ryska arméns övergrepp i Ukraina har orsakat så mycket blodspillan, kan en bok rädda kärleken till Ryssland från att drunkna i det här blodet?

Efter varje krig uppstår antikrigslitteraturen. Tänk bara på Hemingway eller Remarque. Jag är övertygad om att unga författare kommer att ta itu med sina erfarenheter av det här kriget. Ryssar och ukrainare kommer att skriva texter, och det kommer bli helt olika böcker. Alla kommer skriva om förlustens smärta, döden, ilskan, men i den ukrainska litteraturen kommer böcker ges ut som handlar om en fri nations födelse, om det hjältemodiga motståndet mot ondskan, om kampen för den mänskliga värdigheten, och för ryssarna kommer nationellt erkännande av skuld vara ett viktigt tema.

Hatet är sjukdomen, kulturen är botemedlet.